

Ein Cyf: LF GT 734 13

David Rees AC
Cadeirydd
Y Pwyllgor Iechyd a Gofal
Cymdeithasol
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1NA

25 Tachwedd 2013

Annwyl David,

Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) – Taliadau Uniongyrchol

Yn unol â fy hymrwymiad i hysbysu'r Pwyllgor am faterion sy'n effeithio ar y Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru), rwy'n ysgrifennu atoch ynghylch darparu taliadau uniongyrchol yn y dyfodol yng Nghymru. Mae hyn drwy gadarnhau fy ymateb i argymhelliad Adroddiad Craffu Cyfnod 1 y Pwyllgor ar roi dyletswydd ar awdurdodau lleol o dan adran 34 y Bil i hyrwyddo taliadau uniongyrchol.

Fel y Pwyllgor, rwy'n awyddus i gynyddu'r niferoedd sy'n derbyn taliadau uniongyrchol yng Nghymru, gan sicrhau bod y rheini a fydd yn elwa yn gwybod am yr opsiwn hwn ac yn gallu gwneud dewis gwybodus ynghylch a yw taliad uniongyrchol yn addas iddyn nhw. Er mwyn hwyluso hyn, mae'r Grŵp Trosolwg Taliadau Uniongyrchol wedi llunio set o egwyddorion allweddol ar ddarparu taliadau uniongyrchol yn y dyfodol, ac rwy'n atodi copi o'r set er gwybodaeth i'r Pwyllgor.

Sefydlaeth y Grŵp Trosolwg Taliadau Uniongyrchol nifer o flynyddoedd yn ôl i fy nghynghori ar faterion polisi ynghylch taliadau uniongyrchol a monitro sut mae trefniadau taliadau uniongyrchol yn gweithio ledled Cymru. Mae'n cynnwys cynrychiolwyr o awdurdodau lleol, y trydydd sector a'r rheini sy'n derbyn taliadau uniongyrchol. Mae gwaith dau rwydwaith arall yn dylanwadu arno, sef Fforwm Taliadau Uniongyrchol Cymru gyfan (ar gyfer swyddogion taliadau uniongyrchol awdurdodau lleol) a'r Rhwydwaith Cynlluniau Cymorth Taliadau Uniongyrchol (sy'n tynnu darparwyr cynlluniau cymorth ynghyd ledled Cymru). Cynrychiolwyr y trydydd sector ar y Grŵp Trosolwg yw Anabledd Cymru, Age Cymru a Chymdeithas MS Cymru.

Gofynnais i'r Grŵp Trosolwg weithio gyda fy swyddogion i ddatblygu set o egwyddorion allweddol ar ddarparu taliadau uniongyrchol yn y dyfodol yng Nghymru. Diben hyn oedd fy helpu i gyflawni fy mwriad polisi ynghylch y ddarpariaeth ohonynt yn y dyfodol o dan y Bil er mwyn cynyddu'r niferoedd sy'n eu derbyn, gan ei gwneud yn hawdd i'r rheini sydd am elwa arnynt eu derbyn a gallu eu defnyddio'n effeithiol i ddiwallu eu hanghenion gofal a chymorth. Cyfarfu'r Grŵp Trosolwg rhwng mis Mawrth a mis Gorffennaf eleni i ddatblygu'r

egwyddorion hyn. Bydd y Grŵp a fy swyddogion yn eu defnyddio i ategu'r gwaith o gyd-gynllunio'r rheoliadau a'r cod ymarfer ar daliadau uniongyrchol a ragwelir yn y Bil i sicrhau bod fy nyheadau polisi'n cael eu gwireddu'n ymarferol.

O ran argymhelliad Cyfnod 1 y Pwyllgor ynghylch rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol i hyrwyddo taliadau uniongyrchol, er fy mod yn deall y bwriad sy'n sail i hyn, rwy'n credu bod ffordd fwy priodol o wneud hyn. Rwy'n pryderu y gellid camddehongli rhoi dyletswydd o'r fath ar awdurdodau, gan arwain at hyrwyddo taliadau uniongyrchol o flaen ffyrdd eraill o ddiwallu anghenion gofal a chymorth, ac felly dyma fyddai'r ffordd ddiodyn o ddiwallu anghenion o'r fath. Er bod taliadau uniongyrchol yn cynnig dewis go iawn yn y ffordd y caiff anghenion gofal a chymorth rhai pobl eu diwallu, a'u bod felly'n briodol, nid taliadau uniongyrchol yw'r ateb i eraill. Rwy'n nodi mai barn y mwyafrif o'r Pwyllgor oedd nad oeddent am weld taliadau uniongyrchol fel y ffordd ddiodyn o ddarparu gofal a chymorth yng Nghymru.

O ganlyniad, i gydnabod argymhelliad y Pwyllgor, rwyf wedi cyflwyno gwelliannau gan y Llywodraeth i fynd i'r afael â'r mater hwn. Mae'r cyntaf, sef gwelliant y Llywodraeth 139, yn gofyn bod Gweinidogion Cymru yn gwneud rheoliadau fel bod yn rhaid iddynt ragnodi'r camau y mae'n rhaid i awdurdod lleol eu cymryd i sicrhau y gall y rheini sy'n gallu derbyn taliad uniongyrchol wneud penderfyniad gwybodus ynghylch a yw taliad uniongyrchol yn briodol iddyn nhw. Drwy hyn, gallwn sicrhau bod y rheini a all dderbyn taliad uniongyrchol yn cael eu hysbysu am yr opsiwn hwn ac yn cael gwybodaeth allweddol er mwyn ystyried hyn heb ddylanwad amhriodol gan eu hawdurdod lleol. Byddai gwybodaeth o'r fath yn cynnwys, er enghraifft, beth fyddai eu taliad uniongyrchol yn ei gynnwys, pa gymorth y byddent yn ei gael o ddewis derbyn taliad uniongyrchol, a gwybodaeth graidd arall sy'n ofynnol i wneud penderfyniad gwybodus. Mae'r ail, sef gwelliant y Llywodraeth 504, yn ychwanegu'r opsiwn o dderbyn taliad uniongyrchol i'r rhestr o ffyrdd y gellir diwallu anghenion gofal a chymorth fel yr amlinellir yn adran 20(2) y Bil. Mae hyn i sicrhau bod y Bil yn pwysleisio'r opsiwn o dderbyn taliad uniongyrchol i ddiwallu anghenion gofal a chymorth, ond bod hynny'n digwydd yng nghyd-destun y ffyrdd eraill o ddiwallu anghenion o'r fath. Fel y gwyddoch rwyf hefyd wedi cyflwyno diwygiadau technegol a chanlyniadol ar y mater hwn.

Rwy'n gobeithio y bydd y llythyr hwn o ddefnydd i'r Pwyllgor. Rwy'n edrych ymlaen at ystyried y gwelliannau hyn pan fydd hynny'n berthnasol yn ystod trafodion Cyfnod 2. Rwy'n mawr obeithio y bydd Aelodau'r Pwyllgor yn cefnogi'r gwelliannau sydd wedi'u cyflwyno sy'n ymdrin â'u pryderon. Rwyf hefyd yn anfon llythyr tebyg at Mark Isherwood AC, ac rwyf wedi addo'i hysbysu am ddarparu taliadau uniongyrchol yn y dyfodol yng Nghymru.

Yn gywir,

Gwenda Thomas AC / AM

Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)

Egwyddorion i ategu trefniadau yn y dyfodol ar gyfer Taliadau Uniongyrchol yng Nghymru

1. Pwy sy'n gymwys a'r dewis

1.1. Dylid cynnig y cyfle i bawb sydd ag anghenion gofal a chymorth cymwys ddefnyddio taliad uniongyrchol.¹ Mae hyn yn cynnwys y rheini heb ddigon o gapasiti i gytuno i gael taliad, lle gellir trefnu 'person addas'.

1.2. Dylid cynnig taliad uniongyrchol i unrhyw sydd ag anghenion cymwys ac sydd eisiau'r taliad.²

1.3. Ni ddylai gallu unigolyn i ymdopi fod yn rhwystr o reidrwydd rhag cael Taliad Uniongyrchol.

1.4. Dylid hysbysu unigolion ag anghenion cymwys am faint o gymorth y gallant ei ddisgwyl os byddant yn dewis defnyddio taliad uniongyrchol.

1.5 Dylai fod gwybodaeth briodol ar gael i unigolion ag anghenion cymwys cyn iddynt wneud penderfyniad ynghylch cael taliad uniongyrchol ai peidio.

1.6. Dylid gwneud y penderfyniad i gael taliad uniongyrchol ai peidio ar ôl cael esboniad llawn o'r manteision, y cyfrifoldebau (gan gynnwys y rhai o fod yn gyflogwr), faint o gymorth sydd ar gael a'r disgwyliadau.

1.7. Gall pobl ddewis peidio â chael taliad uniongyrchol. Os hynny, dylai awdurdodau lleol gofnodi rhesymau'r unigolyn dros wneud y penderfyniad wedi i wybodaeth briodol gael ei darparu.

---

¹ Yn unol â'r amod yn adrannau 34 (3) a (4) (mewn perthynas ag oedolion), 35(3), (4) a (5) (mewn perthynas â phlant) a 36 (3) i (7) (mewn perthynas â gofalwyr) o Fil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2013 bod yr awdurdod lleol yn fodlon y gall yr unigolyn neu'r person addas wneud y taliadau ei hun neu â chymorth. Mae hyn hefyd yn berthnasol i egwyddorion 1.2 ac 1.3 uchod.

² Bydd yr amgylchiadau cyfyngedig lle mae gan awdurdod lleol bŵer (ond nid dyletswydd) i wneud Taliadau Uniongyrchol (a amlinellir yn Atodiad B i'r Canllawiau Taliadau Uniongyrchol 2011), a'r eithriadau i Daliadau Uniongyrchol a amlinellir yn Atodiad C i Ganllawiau 2011, yn parhau.

1.8. Fodd bynnag, dylid annog a galluogi pobl sy'n dewis peidio â chael taliad uniongyrchol i godi llais a chymryd cymaint o reolaeth â phosibl dros y ffordd y darperir eu gofal a'u cymorth.

2. Gwybodaeth

2.1. Nod taliad uniongyrchol yw rhoi mwy o annibyniaeth a rheolaeth i unigolion dros eu ofal a'u cymorth, a dylai'r wybodaeth a ddarperir gwmpasu'r nodau hyn.

2.2. Dylai'r wybodaeth gael ei darparu gan awdurdod lleol a chan sefydliad cymorth annibynnol lleol.

2.3. Dylai'r wybodaeth a ddarperir i unigolion gynnwys gwybodaeth am y goblygiadau codi tâl a'r holl ystyriaethau ariannol perthnasol eraill.

2.4. Dylid annog awdurdodau lleol i sefydlu cynllun cymorth a all roi gwybodaeth ddiuedd ac arbenigol i'r unigolyn, y teulu, y gofalwr neu'r person addas. Mae sefydliadau cymorth lleol sy'n annibynnol ar yr awdurdod lleol mewn sefyllfa dda i roi cymorth diduedd o'r fath sydd wedi'i deilwra.

2.5. Dylai awdurdodau lleol ddarparu gwybodaeth gyfoes a chywir am y polisïau a'r gweithdrefnau ar daliadau uniongyrchol a sicrhau bod unigolion yn cael gwybodaeth gan y sefydliad cymorth lleol hefyd. Dylai hyn gynnwys gwybodaeth am y goblygiadau cyfreithiol o fod yn gyflogwr, a'r cymorth sydd ar gael i unigolion i'w galluogi i'w diwallu.

3. Cymorth

3.1. Ni ddylai'r gallu i ymdrin â'r taliad uniongyrchol fod yn ffactor tyngedfennol ac ni ddylai fod yn rhwystr rhag cael taliad uniongyrchol.

3.2. Dylid mynd ati ac annog ffyrdd o oresgyn rhwystrau i bobl sydd am gael taliad uniongyrchol. Mae hyn yn cynnwys darparu gwasanaethau eirioli priodol.

3.3. Dylai'r cymorth fod yn gymesur ag anghenion yr unigolyn sy'n ymdrin â'r taliad uniongyrchol, a dylai fod yn ddigonol i ganiatáu i'r rheini sy'n cael anhawster o ran ymdrin â thaliad uniongyrchol allu elwa ar ei ddefnyddio.

3.4. Dylid rhoi cymorth cyson i unigolion i roi cymaint o reolaeth â phosibl iddynt dros eu gofal a'u cymorth, a chymryd cymaint o gyfrifoldeb â phosibl.

3.5. Os bydd taliad uniongyrchol o fudd i'r unigolyn ac mae'r unigolyn wedi gwneud dewis gwybodus i gael taliad uniongyrchol, y ffactor tyngedfennol y dylid ei ystyried yw a fydd y cymorth a ddarperir yn cael ei gyfeirio at y dinesydd. Dylid rhoi dewis a hyblygrwydd i unigolion ynghylch y cymorth y maent yn ei dderbyn a phwy sy'n ei ddarparu. Dylai'r cymorth a ddarperir fod yn ddiuedd, yn gynhwysfawr ac yn ddigon hyblyg i ddiwallu anghenion unigolion, waeth pwy sy'n ei ddarparu.

3.6. Dylid annog modelau cydweithredol a menter gymdeithasol o reoli taliadau uniongyrchol a chefnogi defnyddwyr.

4 Adolygiadau a Chanlyniadau

4.1. Dylai adolygiadau o daliadau uniongyrchol fod yn seiliedig ar y canlyniadau sy'n cael eu cyflawni yn hytrach na chymhariaeth â darpariaeth ar sail gwasanaeth/anghenion.

4.2. Dylid cynnal adolygiadau'n ddigon aml i gefnogi pobl sy'n derbyn taliadau uniongyrchol. Dylai hyn ddigwydd o leiaf yn flynyddol, gan ddibynnu ar amgylchiadau unigolion, gan gynnwys pa mor dda y maent yn ymdopi â'r taliad uniongyrchol a faint o gymorth y mae ei angen arnynt.

4.3. Mae taliadau uniongyrchol yn rhoi dinasyddion/unigolion wrth wraidd penderfyniadau am eu gofal a'u cymorth. Y nod hefyd yw lleihau dylanwad yr awdurdodau lleol a rhoi cymaint â phosibl o ddewis a rheolaeth i unigolion dros y ffordd y caiff canlyniadau eu cyflawni.

4.4. Dylid ailasesu ac adolygu pan fydd person ifanc yn trosglwyddo i drefniant taliad uniongyrchol neu'n cymryd cyfrifoldeb am drefniant o'r fath, ac ar adegau eraill o drosglwyddo.

5. Gwerth a Chyfrifo Taliadau Uniongyrchol

5.1. Dylai swm y taliad uniongyrchol fod yn ddigonol i ganiatáu i unigolion gyflawni'r canlyniadau y cytunir arnynt, ac wedi'u cyfrifo i dalu cost yr anghenion a asesir a'r canlyniadau a bennir (yn amodol ar unrhyw gyfraniad gan yr unigolion sy'n derbyn y taliad).

5.2. Os yw defnyddiwr taliad uniongyrchol yn mynd ati i gyflogi cynorthwywyr personol, dylai swm y taliad uniongyrchol fod yn ddigonol i dalu'r holl gostau cyflogaeth cysylltiedig a diwallu'r goblygiadau cyfreithiol o fod yn gyflogwr.